

"เอโดะ=ชิกัง" แม่พันธุ์สำคัญของ "โสม=อิเงชิโน" ซากุระ=สายพันธุ์หลักๆ ของญี่ปุ่น

กัญญา มัทสุโอะ

ท่าม กลางการแพร่ระบาดมีผู้คนล้มตายจากโรคโควิด-19 ในขณะนี้ ต้นไม้ใบหญ้า ดอกบ๊วย ดอกซากุระก็ยังบานสะพรั่งรับฤดูใบไม้ผลิกันงดงาม ดังกับว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง และเช่นเดียวกับทุกปี สื่อมวลชนทุกเจ้าก็ยังพร้อมใจกันรายงานพยากรณ์ซากุระ และยังคงเชื่อว่าซากุระต้นมาตรฐานที่ใช้พยากรณ์การบานในแต่ละเมืองเริ่มบานกันได้ก็เปอร์เซ็นต์ โทนี่ไลน์ใน SNS ของแต่ละคนก็เต็มไปด้วยภาพซากุระ แม้พวกเขาจะเสี่ยงไม่ไปดื่มกินกันได้ต้นซากุระ แต่ก็ยังผ่านไปชม ไปถ่ายภาพกัน

ปีนี้อากาศอุ่นมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์แล้ว พอเข้าเดือนมีนาคมได้ไม่นาน ซากุระพันธุ์บานเร็วก็เริ่มทยอยกันคลี่กลีบตามลำดับ สำหรับในคันไซราววันที่ 16-26 มีนาคม ซากุระสายพันธุ์เอโดะชิกังก็บานสะพรั่งทั่วภูมิภาค แต่ไหนแต่ไรมาแล้วที่ผู้เขียนติดใจความงาม ความแข็งแกร่ง และประวัติความเป็นมาของเอโดะชิกังแต่

©Japaninfo

▲ โสมเอชิโนะเรียงราย งดงาม ที่แม่น้ำ Sago-gawa/Nara

©Japaninfo

▲ เอโดะชิกังต้นดงย่าน Ninnenzaka ในเกียวโต

▲ เอโดะฮิกังสือออกชมพู ที่จังหวัดนารากิ ด้านหลังมีเขาล้อมรอบอย่างงดงาม

ละต้นๆ ยิ่งเมื่อโลก ต้องเผชิญกับโรคระบาดกว่าชีวิตผู้คน ยิ่งทำให้อยากค้นหาว่าทำไมเอโดะฮิกังถึงมีอายุยาวนานเป็นพันปีได้

เอโดะฮิกัง เป็นหนึ่งในซากุระป่าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ พบได้ทั่วไปในทุกภูมิภาคของประเทศ ตั้งแต่เกาะฮอนชูถึงคิวชู ต้นสูงใหญ่ราว 15-25 เมตร ดอกเล็กสีชมพูอ่อนขาว มีทั้งสีขาวชมพูอ่อน และชมพูสด ยิ่งต้นแก่ลำต้นก็จะยิ่งกว้างใหญ่ และมีกิ่งก้านย่อยลงมาด้านล่างมากขึ้น ส่วนใหญ่จะบานเร็วกว่าซากุระทั่วไปราวหนึ่งสัปดาห์ เอกลักษณ์ที่สำคัญคืออายุที่ยืนยาวกว่าสิบชั่วอายุคน

ซากุระสามต้นใหญ่ของญี่ปุ่นที่รู้จักกันแพร่หลายต่างก็เป็นสายพันธุ์เอโดะฮิกังทั้งหมด **“อุซุซุมิซากุระ”** ตระหง่านอยู่ที่หุบเขาชายขอบจังหวัดกิฟุ และฟูกูอิ ลำต้นวัดได้โดยรอบกว้างราว 10 เมตร แม้กิ่งก้านไปรอบๆ กว่า 20 เมตร ยามดอกยังตูมอยู่จะมีสีชมพูอ่อนๆ ดังดอกพีช เมื่อบานเต็มที่จะกลายเป็นสีขาวออกขุนๆ และเมื่อเลยมาระยะพูลบุบสีจะออก “หม่นๆ ดั่งหมึกจางๆ” อันเป็นที่มาของชื่อ “อุซุซุมิ”

ต้นที่สองก็เป็นสายพันธุ์เอโดะฮิกังเช่นกัน ประเมินอายุได้ราว 1,800 - 2,000 ปี ตระหง่านอยู่ที่สวนของวัดจิตโศจิ ในหมู่บ้านมูคาว่ามูระ จังหวัดยามานาชิ สูงราว 10.3 เมตร ลำต้นวัดโดยรอบเท่ากับ 11.8 เมตร ถือเป็นซากุระที่มีอายุยืนยาวที่สุดในญี่ปุ่น

เล่าขานกันปากต่อปากว่า ยามาโตะทาเกรุ นักบวชในตำนานเป็นผู้ปลูกเมื่อออกศึกมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกของประเทศ จึงได้ชื่อว่า **“ชินไดซากุระ”** หรือ **“ตัวแทนเทพเจ้า”** ซากุระต้นนี้เคยอ่อนแรงลงจนเกือบตายในศตวรรษที่ 13 แต่พระสงฆ์ในภิกษุณีนิชิเรนได้

▲ เอโดะฮิกังต้นใหญ่ที่สวนในพระราชวังเกียวโต อดีตพื้นที่นี้เคยเป็นวังของเจ้าชาย Konoe

ช่วยประคองรักษาจนอยู่รอด และให้ดอกทุกปีในทุกวันนี้

ต้นที่สามมีชื่อว่า **“มิฮารุโนะทะชิซากุระ”** ตั้งอยู่ที่ตำบลมิฮารุ จังหวัดฟุกุชิมะ ชื่อ “มิฮารุ” หรือ “ฤดูใบไม้ผลิสามครั้ง” นั้นมาจากตำบลมิฮารุ ซึ่งเป็นตำบลที่ทั้งซากุระ บ๊วย และพีช มักจะบานพร้อมๆ กันทุกปี โดยมีซากุระต้นใหญ่ตระหง่านอยู่ตรงกลางเนิน สูงราว 13.5 เมตร ลำต้นโดยรอบราว 8.1 เมตร กิ่งก้านแผ่ไปรอบๆ ราว 11-14 เมตร ประเมินว่า อายุราว 1,000 ปี ต้นนี้ก็เป็นสายพันธุ์เอโดะฮิกังเช่นกัน

ผู้เขียนยังไม่เคยมีโอกาสดูเห็นซากุระเก่าแก่ทั้งสามต้นนี้เลยแต่แค่ได้เห็นต้นเก่าแก่อายุราว 300-900 ปีในคันไซ นี่ก็อดตะลึงกับความแข็งแกร่งทนทาน ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความงามที่ดูอ่อนโยน ด้านนอกนี้ไม่ได้ แดงแต่ละต้นยังมีประวัติมีเรื่องราวเล่าขานกันมาหลายต่อหลายรุ่น

“มาตะเบะชิซากุระ” ในเมืองอุตะ จังหวัดนารากิ ว่ากันว่า เป็นซากุระที่นักบวชสำคัญในสมัยเอโดะมาหลบซ่อนตัวสมัยสงครามกลางเมืองโดโกะจิซากุระ ที่วัดโดโกะจิ ในเกียวโต เป็นซากุระที่ ฮิเดโยชิ อดีตเจ้าเมืองโอซากา โปรดปราน มีซากุระบานแผ่กิ่งก้าน อยู่ตรงบริเวณที่เจ้าชายโคะโนะเอะผู้สืบสายจักรพรรดิญี่ปุ่น เคยตั้งวังในสมัยก่อน และหลังสมัยเมจิ ฯลฯ เรื่องราวเหล่านี้เพิ่มความโรแมนติก ดึงดูดผู้คนให้พากันไปชมเอโดะฮิกังเหล่านี้ ได้ไม่น้อยทีเดียว

ผู้รู้อธิบายว่าการที่เอโดะฮิกัง มีกิ่งก้านย่อยลงมาด้านล่าง ไม่งอกขึ้นด้านบนเหมือนต้นไม้อื่นๆ เป็นเพราะฮอร์โมน gib-

▲ ซากุระป่าสายพันธุ์ Yoshino สายพันธุ์พ่อของโสมเอชิโนะ

▲ ตระหง่านอยู่ศาล Oishi-jinja ศาลเพื่อรำลึกถึงนักบวชโรนิง 47 คน

▲ วัด Hase-dera ในนารากิเป็นอีกวัดหนึ่งที่มีซากุระสายพันธุ์เอโดะฮิกังหลายต่อหลายพันธุ์หลากสี

▲ เอโดะฮิกันดอกจิ๋ว สีสชมพูอ่อน ที่บ้านคนในตระกูล Hori ในเมือง Gojo/Nara

berellin ที่อยู่ในต้น ทำให้ต้นไม้ไม่สร้างกิ่งพุ่งขึ้นด้านบนแต่ย้อยลงมาด้านล่างแต่แรก ปกติแล้วต้นไม้จะมีกิ่งย้อยเมื่อชราลง แต่เอโดะฮิกันนั้น จะย้อยลงด้านล่างตั้งแต่แรก บางท่านบอกว่ากิ่งก้านที่ย้อยลงด้านล่างช่วยผ่อนเบาภาระ ให้กับลำต้น ต้นไม้จึงมีอายุยืนนาน

เมื่อเทียบกับเอโดะฮิกัน “**โสมะเอชิโนะ**” เป็นชากระที่กิ่งก้านแผ่ออกไปด้านบน และด้านข้างดัดต้นไม้ทั่วไป ดอกออกกลมๆ มีหยักตรงปลายกลีบสีชมพูอ่อน ไม่มีใบแฉม ยามบาน ลำต้นไม่สูงใหญ่นัก เวลาเรียงรายกันออกดอกจะเป็นเสมือนอุโมงค์ดอกไม้ร่มเย็น ยิ่งเมื่อกลีบดอกโดนลมปลิวช่วงปลายฤดูจะยิ่งเสมือนพายุดอกไม้ (ฮานะฟูบุกิ) หลายต่อหลายเมืองจึงนำไปปลูกตามริมถนนหนทางหรือตามสวนสาธารณะกันแพร่หลาย

ว่ากันว่าโสมะเอชิโนะนั้น มีประวัติมาไม่ถึงร้อยปี เมื่อชาวสวนในตำบลโสมะเอชิ โกลักรุงเอโดะแปลงพันธุ์ใหม่ออกขาย ให้พ่อพันธุ์เป็นยामะชากระที่ดอกกลมจิ๋ว สีสด มีใบแฉงๆ ยามบาน ส่วนแม่พันธุ์ใช้เอโดะฮิกันที่ไม่มีใบแฉมยามดอกบานเป็นต้นแบบ ผลทำให้ได้ชากระที่งาม และบานสะพรั่งพร้อมกันออกมา และจากความงาม ยามเมื่อเรียงรายกันเป็นแถวๆ นี้เอง ที่ทำให้ไม่นานนัก ทุกเมืองจึงเต็มไปด้วยโสมะเอชิโนะ เช่นทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป บางเมืองก็เผชิญปัญหาลำต้นผุ ต้นไม้ล้มกระชันทัน และอายุต้นไม้ของโสมะเอชิโนะก็สั้นราว 60 ปี ต้นก็ล้มตายกันมาก หลายปีมานี้บางเมืองจึงทยอยโค่นโสมะเอชิโนะ

▲ โสมะเอชิโนะที่ Sewaritei เมือง Yodo/Kyoto

▲ “Sakigake” เอโดะฮิกันต้นแรกๆ ที่มักเริ่มบานเร็วกว่าต้นอื่น อยู่ที่ศาล Hirano-jinja/Kyoto

▲ เอโดะฮิกันสีออกขาวที่วัด Iwaya-dera เกียวโต

ชิโนะออก ด้วยความกลัวว่าต้นจะล้มโดนผู้คนที่สัญจรไปมา พร้อมเปลี่ยนต้นเก่าเป็นชากระสายพันธุ์ใหม่ที่ถูกพัฒนาให้คงทนขึ้นแทน

แม้จะดูงดงามอลังการภายนอก แต่โสมะเอชิโนะ ชากระแปลงพันธุ์ ก็อ่อนแอกว่าเอโดะฮิกันต้นพันธุ์แม่ ที่เป็นไม้ธรรมชาติไม่ได้ เอโดะฮิกันสามารถยืนอยู่ได้เดี่ยวๆ กลางป่า กลางเขาตามธรรมชาติ เพียงคนเข้าไปช่วยทำไม้ค้ำพยุงก็ให้บางครั้งหรือทำรั้วล้อมไม่ให้คนเข้าไปเหยียบรากหรือเอามือไปแตะกิ่ง ตะก้าน แม้เชื้อโรคไปติด ก็สามารถยืนต้น ออกดอกได้เป็นพันๆ ปี

“เอโดะฮิกัน” ต้นไม้ดอกไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่อย่างสันโดษ อาศัยคนช่วยพยุงชีวิตเล็กๆ น้อยๆ ในช่วงวิกฤตน่าจะเป็นเครื่องเตือนใจคนเราว่า การโตแบบก้าวกระโดดหรือการปรุงแต่งเกินจำเป็น อาจทำให้เราอ่อนแอเอง เจออะไรนิดอะไรหน่อยก็จะบอบบาง สู้ไม่ได้

หลังวิกฤตโควิด-19 ผ่านพ้นไป เราคงต้องย้อนกลับมาดูว่าเรามีอะไรเกินจำเป็นไปบ้าง อะไรคือวิถีที่ใกล้เคียงธรรมชาติที่ยังดำเนินไปกับสังคมได้ คงต้องเริ่มค้นหากันจริงจังบ้างแล้ว